

**GÜNÜMÜZ BAŞKURT
ÖYKÜSÜ**

Kübra Genç: 1992 yılında Erzurum'da doğmuştur. Lisans eğitimini Atatürk Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları bölümünde tamamlamıştır. Yüksek lisans eğitimini de yine Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalında Başkurt Türkçesi üzerine tamamlamıştır. Yüksek Lisans Tezi Başkurt Edebiyatında önemli bir isim olan “Davut Yultıy’ın Arap Harfli “Ütkendegéler” Adlı Eseri Üzerine Dil İncelemesi”dir. Hece dergisi Başkurt Özel Dosyasında Başkurt sahasından yirmi bir şiir ve bu şiirlerin şairlerinin hayatlarını Türkiye Türkçesine aktarmıştır. Kardeş Kalemler dergisi, Güncel Sanat dergisi, Geçerken dergisi ve Hars Akademi Uluslararası hakemli dergisinde de çevirileri mevcuttur. Öğrencilik dönemlerinde bölüm bünyesinde çıkarmış oldukları Otağ dergisinin tashih ve istinsah işleri ile ilgilenmiş olup derginin yazı işleri müdürlüğünü yapmıştır. Doğduğu ilin yerel gazetelerinde köşe yazarlığı yapmıştır. Şiirle ilgilenen Genç’in çeşitli dergilerde de şiirleri mevcuttur.

Hali hazırda Türkiye Yazarlar Birliği yönetim kurulu üyesi olup bu derneğin Erzurum şubesinin yayın organı olan Kehribar dergisinin de editörlüğünü yapmaktadır.

Çeşitli alanlarda öğretmenlik yapan bir eğitimcidir.

GÜNÜMÜZ BAŞKURT ÖYKÜSÜ

Türkçesi: Kübra Genç

HECE YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

Ön Söz/Kübra Genç /	7
Münir Kunafin İle Röportaj/Konuşan: Salavat Ebuzerov /	9
Dorukay/Agış Seğit /	17
Güneş Ne Dedi/Zeynep Biişeva /	23
Bir Gecede/Enver Bıkçenteyiv /	31
Ebubekir/Mustay Kerim /	39
Anne/Milevşe Kaharmanova /	51
Dilinden Ötürü Çekiyor/Najiye İgezyenova /	59
Asil Taşlı Boyunluk/Tansulpan Ğaripova /	67
Kaderle Mücadele/Sabir Şeripov /	79
Ejderhanın Solucana Dönüşmesi/Gülnur Yakupova /	89
Yazı/Emir Eminev /	99
Köpeğin Gönlü/Rinat Kamal /	105
Öğlende ki Rüya/Gülsire Ğizzetullina /	113
Gaz Terapisi/Flür Ğelimov /	127
Alaca Döndü/Ehmer Ğümer Ütebay /	133
Çilek Olgunlaştı/Ferzene Akbulatova /	153
Hükümet Ağabey/Liliye Hakmar /	159
Şirin/Tenzile Devletbirzina /	167
Vazife/Tenzile Devletbirzina /	177
Kare Güneş/Münir Kunafin /	189
Sevgi Hakkında Şarkı/Gülnaz Kutuyeva /	205
Son Söz/Aygiz Baymöhemetov /	211

ÖN SÖZ

Dil, bir milletin kökenini belli kurallarla ortaya çıkarmakta esas kaidelerden biridir. Başka milletlerle olan etkileşimler, göçler, ticaret, vs. gibi toplumdaki birtakım olaylar dilin şekillenmesinde büyük rol oynamaktadır. Bu şekillenme üzerinden de kültür aktarımı gerçekleşmektedir. Yıllardan bu yana süregelen gerek bağımsız Türk cumhuriyetleri gerekse Özerk Türk cumhuriyetleri birbiriyle sürekli etkileşim halinde olmuştur. Son yıllarda Türk lehçeleri üzerine yapılan çeşitli çalışmalarla bu etkileşim desteklenmiştir. Lehçeler arası çeviri yapma çalışması da bu etkinliklerden biridir. Elbette bu çeviriler yapılırken birtakım zorluklar mevcuttur. Bunlardan bir tanesi özellikle Rusçanın lehçeler üzerindeki etkisidir ve bu durum metinler çevrilirken kendini açıkça belli etmektedir.

Yukarıda bahsedilen durumlardan yola çıkarak bu eserde Türk lehçelerinden Kıpçak grubu Türk lehçelerinden olan Başkurt Türkçesi ele alınmıştır. Başkurt Türkçesi gerek dil açısından gerek söz varlığı açısından oldukça zengin bir lehçedir. Bu kadar zengin içeriğe sahip bir dilin edebiyatı da yabana atılamayacak derecede zengindir. Şiir, hikâye, roman, piyes, vb. dallarda oldukça başarılı yazarlar sağlam eserler kaleme almıştır. Bizim de amacımız diller arası kültür elçiliği yaparak bu zenginliği ortaya çıkarmaktır.

Bu bağlamda Başkurt sahasından yirmi yazarın biri hariç birer hikâyesini Türkiye Türkçesine aktararak bir antoloji çalışması hazırladık. Yirmi hikâyenin yazarının hayatını da Türkiye

Türkçesine aktararak yazarları tanıtmayı amaçladık. Yirmi bir hikâye ve bir röportajdan oluşan bu eserin Türk dünyasına ve özellikle Başkurdistan Türkiye arasında sağlam bir bağ kuracağına inanıyoruz.

Hikâyelerdeki kahraman isimlerinin, dini inançların, gelenek-göreneklerin hatta oyunların dahi benzer yahut ortak olduğunu çeviri eser vasıtasıyla öne çıkarmak bizim için gurur verici bir durumdur. Dil bir kültürdür ve bu kültürü en yükseğe taşımak da bizlerin görevidir.

Son olarak bu çalışmayı yaparken ilk günden son güne kadar desteğini esirgemeyen, yol gösterici hocam Dr. Öğr. Üyesi Ömer Küçükmeahmetoğlu'na, hikâyesini çevirdiğim yazarlara, Yüksek Lisans döneminde Başkurt Türkçesi üzerine çalışmama vesile olan emektarım Dr. Öğr. Üyesi Sinan Dinç'e, Başkurdistan'da olduğu halde her an her konuda destek olan Gülnaz Kutuyeva'ya, çeviri yaparken bana çokça sabır gösteren kıymetlim annem ve kıymetlim babama ve diğer aile fertlerime teşekkürü borç bilirim.

Kuray sesli, Salavat Yulayev ruhlu, arı temizliğinde keyifli okumalar dilerim...

Kübra Genç / Erzurum - 2023

Münir Kunafin:

“Yazar zamanın namusudur.”

Konuşan: Salavat Ebuzerov
Başkurdistan Gazetesi Muhabiri

Edebiyat severlere Münir Kunafin’in ismi oldukça tanındıktır. Hayatın kendi gibi çetrefilli, göğü kendi gibi çok katlı, eserlerini kolayca okumak mümkün değil. Bu yüzden külünkle yer kazan madenci gibi fikirler ve düşünceler katında kazınması doğru geliyor. Onun kahramanları gece ile gündüz; doğum ile ölüm, divanelik ile yüceliğin kavuştuğu çizgide yaşıyor. Onları okuyup gözyaşında gülmenin var olduğunu üzüntüde sevinç yaşamasını serinden sıcaklık saçmasını hissedersin. Genellikle Ğafuri bölgesindeki muhteşem dağı, ormanları; gümüş gibi nehirlerle kuşatan Seyitbaba köyünde bahar başında dünyaya gözlerini açan delikanlının eserinde hemşehrilerinin görkemli dili, sabırlı karakteri, güleç tabiatı, dünyaya bakışı yansıyor... Yazar küçük olarak görünen olayı bile “Yaşlanan Güneşin Altında” parlatma yeteneğine sahiptir.

Yazar şu günlerde *Ak Sungur* gençler dergisini sürdürerek sık sık yepyeni eserleriyle sevindiriyor.

– Münir, edebiyatta ilk sözün şair olarak duyuldu. Gitgide uzun süre düzyazı ile ilgilendin. Elbette ben bunu şiiriyetten ayrılmış olarak anlamıyorum. Öyleyse bu dönüşün sebepleri de vardır.

– Şiiriyet o, gönül duruşu, derler. Bu yanlış düşünce. Gerçekten şiiriyet opera, senfoni gibi çetrefilli acayip tür. Keyifle kurulan şiiriyetin gücü sadece birkaç dakikalık. Akıl ve büyük anlamlı sembollerle karıştırılan şiirsel eser bana lezzet veriyor. Başkurt şiiriyetinde bu kıvamı veren örnekler çok. Kafiyeyle, ritimle kurulan eseri şiir diye kabul etmek doğru değil. Düzyazıda da şiir üst çizgisine ulaşan, yüksek sanat örneği olur gibi hikâye-povestler yeterli. Rasputin, Aytmatov, Bıkov, Şukşinlerin; Başkurtlardan Mostay Kerim, Talha Ğinyetullin, Emir Eminev, Reşit Sultangereyivlerin düzyazısındaki bazı eserlerin düzgünlüğü, dili, kahramanlarının işleviyle şiir veya poema diye adlandırılır. Yüksek sanat çizgisine ulaşan her eser benim için şiiriyettir.

Şiir öyle çok yüksek mutluluk, çığır, buluş mutluluğu, günlük hayatta alışıldık olmayanı açma mutluluğudur... Gözü kamaştırır, zihinden yazdırır güzelliği de. Ama sen o mutluluk ve güzellikle iş yaparsan kırmadan, kirlletmeden okuyucuya gidip ulaştırmak için çabalarsın. Sorumluluk zor ya!

Bugünün şiiri söz şeklinde düşünmemi arttırsa da düzyazıya geçirmek için dramaturji hareketi hissetmeyi öğretir, derler. Düzyazıya sonradan başladığıma mutluyum, hayat okulunu geçmeden güzel eser yazmak olmaz. Görüp bildiklerim gönül üstünden aldı, geçirip duyduklarım eserimin kahramanlarının gözünden, aslından çıkıp iş yapmaya itti. Artık şiir yazmasam da düzyazı, dramaturjide şiirli fikirlere çalışıyorum. Bu yüzden tasvirlerle, sembollere çok müracaat ediyorum. Çok olmasa da orada bir kahramanım mutlaka şiire aşık kişiden olur. Öyle yaparak kendimi aklıyorum. Son uzun hikâyemde bir kahramanım şiir hastalığıyla hastalanıp şair Ğilman İşkinin'i görüp hastahanenin ikinci katından atlıyor hatta. Bu yüzden senin söylediğin gibi dönüş olmadı o. Şansa göre mi, acımaya doğru mu bilmiyorum.

– İlk hikâyelerin okuyucuda büyük ilgi uyandırdı. Seni hatta “Baskurt Rasputin'i” olarak adlandırdılar. Bana göre bu çok değerli. Aa kendi değer de vardır. Söyleyelim, Puşkin de “Ay da Puşkin!” diye eserlerine karşı hayranlığını bildirmiş. Sen ne olarak söyledin?

– Güzel soru. “Ay da” diye söylemesem de değerim öyle kötü değil bana göre. Anlatayım. Dergide veya kitap olarak çıkınca eserimi tamamen okuyasım gelmiyor. Elime de almıyorum. Neden mi? Yazdığım anda tüm canım, tüm zihnim, tüm hatıra zenginliğim orada son damlasına kadar sıkılmış ve ben ondaki kahramanlarımdan etrafından çıkmışımıdır. Bıkmışım, başka eserdeki duruma, olaylara, nedense istekli olasım, geri dönüşüm gelmiyor. Banyoya girdiğimde nasıl üşenmeden rahatça ovunuyorsam severek yazdığım eserimin üstünde de öyle fedakârca çalışıyorum. Ovunduktan sonra halin bitince banyoya gidesin gelmiyor ya... Samimiyet, fedakârlık, yürek sıcaklığı olan eserlerin (genel olarak konuşuyorum) güçlü, daima enerjisini okuyucu orada hissedebilir. O an eserlerin okunaklı oluyor.

– Hikâyelerin ilk özelliği sembolizm. Bizim nesrimizde bu geniş, yaygın bir görüş değil. Hangi edipleri örnek olarak alırsın?

– Sembolizm diye ağız dolusu konuşmak olmaz. Bu yüzden bazı fikirleri farklı semboller, tasvirler ile yetiştirmek daha faydalı. Onların tesiri daha güçlü. Sanatta, edebiyatta kişinin zihnine varacağı yeterli yollar çok fazla. Hedefe doğru nişan alabilmek gerek. Sembolizm öğrenmek için mutlaka onun eserlerini okumak gerek diye oturan yok. Bu yüzden de güzel sanatta bu akımı çok seviyorum. Öyle değil. Emir Mejitov, Yelil Süleymanovların resimlerine saatlerce bakıp boy yetmeyecek fikirlere rast gelinir. Bu yüzden bu gibi hisleri Fazıl İskender, Palo Koel eserlerini okuyunca hatırlarım.

Soyut sanat, avangardizm, empresyonizm, vb. çeşitli akımlar var. Onlarla yakından tanışmak lazım. Burada tamamen bir şey anlaşılmaz diye söylemelerine bazen de dikkat etmek gerekmez. Tam tersine anlaşılmayan şeylerde anlam çok fazla olmalıdır. Orada herkes kendi gözünü kendi beynini bulur. Bulamaz diye bir şey yok.

– “Yüzüp giderdi atlar denizde.” uzun hikâyesi edebiyatta bir olay oldu. Zeynep Biişeva ismi “Kitap” neşriyatın hazırladığı yarışmayı kazandı. Acaba ziraat mühendisinden başarıya ne sebep oldu diye sorarsak o gerekli gübrelemelerin yapılması hak-

kında konuşurdu. Ama senin başarının temelini gübrelemelerin teşkil ettiğini nasıl düşünüyorsun?

– Exuperi, “Pilot uçağı ile düşünür.” diye söylemişti değil mi? Onun gibi köylü sabanı, ormancı ağacıyla düşünür, yaşar. Alışıldık köy insanların büyüklüğünü anlayıp, görüp büyüyen kişinin ne hakkında düşünmesi gerek?

Bugün hayatı, şiiri, romantik olarak kabul eden kişiler sadece hakikati ele geçirir, değiştirebilir gibi bana göre. Kendi iç dünyası bu fanilikte kendi yerini bulması için yardım eder ona. Ama onlara bakarsan basit, kadim bilinen işlerle ilgilenirler, yer sürerler, orman yetiştirirler, hayvan keserler, et yerler, ekmeği kıymetlendirirler... Büyük basitlik onu görmek ve gösterebilmek tam anlamıyla besleyicisidir onun.

Eserin fikri iki yıl önceye kadar vardı. Halkımın bugünkü kaderini, geleceğini gözledim ve nedense kıyının kiblesini bulamadan denizde yüzen at sürüsüne benzettim. Bir ara sizin gazetede Ebyelil ilçesinde olan olay hakkında “Bir Melez Çamı Tarihi” şeklindeki can yakan yazı basıldı. Orada babasının mezar duvarında kendi yetiştirdiği melez çamı budadığı için delikanlıya büyük ceza veriliyor. Yasa önceden gelen gelenekten üstün çıkar. Bu tarih çok düşündürdü.

Küreselleşme denizinde yüzen gemiden uygunca bizi kıyısız büyük suya itip düşürüverirler. Kurtulmanın yolu yok gibi.

Birbirine doğruluk, birliktelik helak olmaktan kurtaracak. Bugün milleti bir şey bitirir, kendi aramızdaki bölünmüşlük. Basitçe söylenirse anne babalarımızdan gelen aslımızı zihinden, yürekten alıp atmazsak, önce söylendiği gibi, uçak pilotu ile düşünmüş gibi, Başkurt vatan, şarkı, atla düşünebilme, kaybolma korkusu olmayacak.

– Demek ki eserlerin planı gerçeklikten alınıyor...

– Bu uzun hikâyenin temelini, evet, melez çamla ilgili gerçek tarih teşkil ediyor gibi olsa da tüm kahramanları da durum olayları da kendim düşünüp çıkardım. Ama genellikle durum olaylara dayanmaya çalışırım. Bir şekilde kendimle ilgili olan durumu duyan, okuyan yazılardan faydalanırım. Ama bir ese-

rimde bile burada mutlaka o durumu yazdım, diye söylemiyorum. Onlar çeşitli yerde çeşitli vakitte olan olayları toplayıp alma sonucu başlıca. Düşününce benim için plan mühim değil. Çok düşündüğünde o eserin gücünü halletmiyor. Nesirde görevli bazı kişilerin ilk hatası şurada: durum olaya fazla dikkat ederek sıradan planlar kurup okuyucuyu ağlatır. Öyle eserler hatırdan uzun süre kalmaz.

– Peki öyleyse ne mühim?

– Önemli olan fikir elbette. Ve onu verme şekli yani şekerini (yoksa sarımsağı) hangi kâğıda sararsın. Eserlerin fikrini yani okuyucuya ulaşan ilk fikrini tasvirli fikrini, kahramanlarını açıkça görürsen genelde plan çabuk doğar. Kahramanlar kendileri hareketlenmeye başlar. Her şeklin, her kahramanın, her tasvirin yükü olmalı gibi, bu çok önemli. Yetenekli şaire bunu söylemek olmaz.

– Öyle deme, her esercinin kendi sırrı.

– Sadece şurası ilginç, yazmaya başladığında planın sonunun tamamlanmaması da mümkün. Yakına göre düşünürsün ama kahramanların önceki fikre hizmet edici hayali karakterler yazma işleminde kendilerince yaşamaya başlar ve olayı diğer tarafa çevirip gider. Sen bir türlü niyet edersin ama o başka türlü halleder. Şimdi kahramanlara göre Berlin'i almak gerek diye düşünürsün ama durum olay onları arkaya çekip kendi aralarında dalaştırmaya mecbur eder. Onlar böyle kendi hayatıyla yaşar. Bu hayatıyla senin fikrini açabilir. Kahramanları açıkça görmek gerek. Dürüstlüğü, karakteri, boy posu, hareketi, toplum hizmetkârlığı yoksa onlar yürümez. Hatta hikâye diye başlayıp yazdığı şeyler bir ara uzun hikâye olarak ilerledi.

– Dramaturji türünde de gücünü sınavı bakarsın: Sterlita-mak Devlet Tiyatrosu *Dinliyoruz Vakitin Aktığını* adlı piyesini sahneye koydu. Eserlerin çeşitli bölgelerdeki halk tiyatrolarında sahneye konulur. Şair, romancı, dramaturg... Üç geminin kuyruğunu tutmak değil mi bu?

– Ahmağım. Bir akımı önde çalış ve git. Bu kıyıdan diğerine vurulup asıl manayı arıyorum. Bütün yapıtçılar da Mostay gibi

üç atı birlikte sürdürüp sıkıca vurup gidemez de ama öyle de... Şimdi zihin var ama genç yaşta hepsinde kararlı olası geliyor. Dramaturjide öyle çalışamazdım da Zinnur Süleymanov isimli iyi yönetmen, zamana göre düşünen dik durmayan delikanlı enseden düşmez. O Eliye Yahina ile zaman dramaturjisi ve yönetmeni isimli merkez açtı ve dramaturgları ve yönetmenleri toplayıp Moskova'dan ve bizden ünlü tiyatro uzmanlarını çağırıp seminerler hazırlıyor. Ama oraya eli boş gitmek olmaz. Mutlaka piyesinin olması lazım. İncelerler, eleştirirler hatta yazamayacak hale getirirler. Başından okşayıp, yetenekli delikanlısın, çalış, derler (gülüyor). Ama esasında o kadar faydalı bu okul. Ben çok şey öğrendim. Gelecekte bu edebi türde gerçekten çalışacağım zamanlar olacaktır.

Ama düzyazı benim ekmeğim. Orada ben azabı da kıvancı da şimdi daha çok buluyorum.

– Şimdi kişi kitap okumuyor diye yakınmayı seviyoruz. Sana, kim için yazayım diye düşündüğün yok mu?

– Öyle kaygı var. Gerçekten de bu hayatta ömür içinde bir kitap bile okumayan kişileri biliyorum. Onların kendi hayatları bereketli, keyifleri de iyi gibi. Farklı ilgileri de var. Ama yaşlanmaya başlasalar kendilerini garip hissederler. Her ömür geçtiğinde o düşündürür. Bazı yargılara gelesi gelir ama gönül boş. Torunlara örnek olarak konuşmalık tarihler de var gibi. Ama anlatmak olmaz. Bir şeyler engeller... Söylendiği gibi okunmaz denen, dile alan uzun hikâye “*Ak İdil*” dergisinde basılıp çıkınca bölgelerden aramalar, haberler çok oldu. Halkın bir bölümü tamamen kitapsız yaşayamıyor. İşte onlar gelecekte zamanın gerçek sahipleri olacak.

Durum böyle. Bölgeler boyunca karşılaşmalarda gezdiğinde (aramızda halk şairi de vardı) bir bölge hâkimiyeti başlığı, dişini sıkıp “Bizde kitap, şiir kaygısı mı; ekmek, vatan, şeker özeni bizde.” diye serinlik gösterdi. Yine karşılaşmalar oldu, halk sevip kabul etti. Yönetici üç yıl kadar kendisi karşılaşmaya çağırdı. Ekin yetişiyor, bakarsan şeker de yetişiyor. Köylerde intihar olayları artmış hatta asılarak ölenler arasında bir genç de var, diyor.

O zaman halk zihnini uyandırmak, gönül ateşini kıpırdatmak için şairler lâzım. “İnsan sadece ekmekle doymaz.” diye söyleniyor kutsal kitapta. Niye, kime diye düşündüğümde de bilip, anlayıp yazdığımı hissediyorum.

Bir şeyi sağlam tutunca, büyükannem “aslan” diye söylemişti. Onun gibi halk kitap okumuyor diye, aslan, halkım, kitap yazmaktan ve kitap çıkarmadan durmuyor. Tüm zamanda da insan paraya tapınıp yaşamaz. Biliyorum, gelecek on on beş yılda insan söze, dine, kitaba muhtaç olacak. O şimdi de muhtaç ama bunu hissettirmemeye çalışıyor, ayrıca, ucuz fiyatlara çocuk gibi hevesleniyor.

Gerçek yazar zamanının namusu olmuş ve olacaktır. Cemiyet dairesinde de şahsen de yazarda namus olursa ona halk inanır ve sözüne kulak asar.

– Ekini avuçlayıp koyarız. Şimdi neler yazıyorsun?

– Önceki sorundan sonra kaleme yeniden sıkıca tutunasım geldi. Bu fanilikte yüzen gemide halkımın kendi yeri sağlam olsun, açık denize dalıp bıraktırmalarını diye çalışmak gerek. Şimdi düzyazıda çalışıyorum. Yazıp bitirince de sana söylerim, olur mu?